

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.
Series "Psychology". № 2(16), pp. 25-32 (2022)
УДК 159.923
DOI: [https://doi.org/10.17721/BSP.2022.2\(16\).5](https://doi.org/10.17721/BSP.2022.2(16).5)

ISSN 1728-3817
© Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Publishing and Polygraphic Center "Kyiv University", 2022

Людмила Крупельницька, д-р психол. наук, проф.
ORCID: 0000-0002-0594-2369

Артем Баратюк, студ.
ORCID: 0000-0003-3473-0434

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ СХИЛЬНОСТІ ДО ТРИВОЖНО-ФОБІЙНИХ РОЗЛАДІВ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Проаналізовано особистісні чинники схильності до тривожно-фобійних розладів у студентів-психологів. Предмет дослідження є недостатньо висвітленим у наукових публікаціях, тому потребує подальшого вивчення.

Виявлено особистісні чинники схильності до тривожно-фобійних розладів у студентів-психологів. Використано Фрайбурзький особистісний опитувальник, Опитувальник ієрархічної структури актуальних страхів особистості; Інтегративний тест тривожності, а також Анкету здоров'я пацієнта (PHQ) – Скринінгові питання щодо паніки.

Встановлено гендерні відмінності у вияві невротичності та реактивної агресивності студентів-психологів, взаємозв'язок актуальних страхів, тривожності, схильності до панічних атак з особливостями особистості, побудовано прогностичні моделі впливу особистісних властивостей на схильність до вияву актуальних страхів, ситуаційної та особистісної тривожності, панічних атак.

Ключові слова: схильність до тривожно-фобійних розладів, панічні атаки, фобія, тривожність, особистісні чинники, студенти-психологи.

Вступ. Тривожні розлади належать до психічних розладів з найбільшою поширеністю у популяції, причому у групі осіб молодого віку спостерігаються найвищі показники розповсюдженості, які з віком зменшуються [12, 22]. Схильність до тривожно-фобійних розладів посилюється в часи невизначеності теперішнього та майбутнього, соціально-економічних потрясінь, змін звичного способу життя. Усі зазначені проблеми останнім часом, на жаль, значною мірою характеризують суспільне життя України і відображаються на рівні вияву психічних проблем населення.

Тривога є однією з найпоширеніших психологічних проблем студентів, водночас значна кількість студентів із тривожними розладами залишається поза полем уваги як дослідників, так і фахівців-практиків. Однак вчасно не розпізнані тривога та фобійні прояви можуть значно перешкоджати особистому, соціальному, академічному та кар'єрному розвитку студентів.

На сьогоднішній день у психології склався своєрідний дослідницький парадокс: незважаючи на те, що значна кількість результатів психологічних досліджень отримана на студентських вибірках, усе ж досить рідко можна зустріти публікації з акцентуванням уваги на тому, що результати отримані саме на студентській вибірці [18, 20].

Водночас студенти, що обирають ту чи іншу спеціальність, можуть значно відрізнятися від студентів, що обрали інші спеціальності. Студенти-психологи, зокрема, утворюють досить специфічну дослідницьку групу: по-перше, інтерес до психології асоційований з певним набором особистісних диспозицій, по-друге, процес навчання на факультеті психології загалом та освоєння практичних стратегій роботи психолога зокрема передбачають навантаження на відповідні механізми особистісного функціонування. Достатньою мірою представлені результати досліджень, що доводять підвищений рівень стресу і емоційної виснаженості у студентів-психологів і студентів-медиків [17, 19]. Проте сучасних досліджень структури психологічної проблематики та місця у ній тривожно-фобійних розладів й особистісних чинників схильності до таких розладів у студентів-психологів недостатньо. Встановлення ж зазначених особливостей може становити не

лише теоретичний, але й практичний інтерес, оскільки результати подібних досліджень можуть бути використані для профілактики та редукції тривожно-фобійних симптомів у цієї категорії осіб.

Мета дослідження полягає у виявленні особистісних чинників схильності до тривожно-фобійних розладів у студентів-психологів.

Методи. У дослідженні застосовано: "Фрайбурзький особистісний опитувальник" [5]; "Опитувальник ієрархічної структури актуальних страхів особистості" [10]; "Інтегративний тест тривожності" [1] та скринінгові питання, запропоновані В. Дж. Катонем для виявлення панічних атак [21]. Використано методи математично-статистичної обробки даних: аналіз описових статистик, перевірка нормальності розподілу, частотний аналіз, кореляційний аналіз, оцінка відмінностей між двома незалежними вибірками та регресійний аналіз. Статистичну перевірку й обробку даних здійснювали за допомогою пакета статистичних програм SPSS (версія 23.0).

Огляд літератури. Переживання певного рівня тривоги та страху є складовою нормального розвитку та життя людини [12]. Однак за дії певних факторів відбувається зміщення у бік аномального функціонування механізмів тривоги. У більшості досліджень чинників розвитку тривожно-фобійних розладів акцентується увага на поєднанні генетичних факторів та факторів середовища. Дослідники наголошують на ролі когнітивних дисфункцій у розвитку тривожних розладів молодих дорослих людей. Водночас профіль когнітивних дисфункцій може залежати від підтипу тривожного розладу, наприклад, обсесивно-компульсивний розлад пов'язують із дефіцитом виконавчих функцій і зорової пам'яті [15, 26].

Натепер у психології сформувався певний консенсус щодо розуміння факторів ризику тривожно-фобійних розладів. Біологічним підґрунтям тривоги є нейротизм. Він виявляє себе ще в дитячому віці у поведінковому гальмуванні, що визначається як постійна тенденція виявляти страх, стриманість або відстороненість від нових стимулів [25]. Подібна тенденція у майбутньому сприяє формуванню механізмів уникання незнайомих людей, місць, ситуацій тощо. Внутрішньо-особистісні фактори ризику тривожних розладів у сту-

дентів передбачають поведінкові викривлення, підвищену фізіологічну реактивність, негативну емоційність, емоційну дисрегуляцію, недостатність контролю уваги та емоційної самоефективності; зі свого боку, фактори ризику, пов'язані із соціальним середовищем, передбачають батьківство з рисами тривожності і надмірної опіки, материнську депресію та домашнє насильство [26].

Аналіз зв'язку особистісних рис із тривожними розладами широко представлений у літературі. Характер цих зв'язків може бути різним. Особистісні риси щодо тривожних розладів можуть бути: факторами схильності, наслідками, результатами загальної етіології та патопластичними факторами [13]. М. Брандес та О. Дж. Бенвену, ґрунтуючись на наявній інформації, роблять такі висновки. Тривожні розлади в ранньому віці можуть впливати на розвиток особистості; виражені показники рис особистості вказують на більшу дисфункцію у пацієнтів із тривожними розладами; тривожні розлади та риси особистості корисно розглядати як спектр загальної генетичної етіології; певні особистісні риси є маркерами ризику певних тривожних розладів. До таких рис належать: високий нейротизм, низька екстраверсія та риси розладу особистості, зокрема ті, які належать до кластера С (DSM-5), до якого входять розлади, пов'язані з униканням міжособистісного контакту через чутливість до відторгнення; залежність, покірність і потреба у піклуванні про інших; обсессивно-компульсивні риси: надмірна старанність, строгість й упертість. Ремісія панічного розладу зазвичай пов'язана із частковою "нормалізацією" особистісних рис.

К. П. МакЛін та Е. Р. Андерсон на підставі результатів багатьох досліджень доходять висновку про наявність виражених гендерних відмінностей у схильності до переживання страху та розвитку тривожних розладів: ця схильність є значно більшою у жінок [23]. Автори зауважують, що більша вразливість жінок до тривожних розладів постає як закономірна, якщо врахувати гендерні відмінності в етіологічних факторах, які сприяють тривожності, зокрема й біологічні впливи, фактори темпераменту, стресу і травми, когнітивні фактори та фактори оточення. Особливості соціалізації можуть як пом'якшувати ці відмінності, так і робити їх жорсткішими. К. П. МакЛін та Е. Р. Андерсон серед інших відмінностей між чоловіками та жінками зазначають те, що жінки сприйнятливіші до негативних даних [24]. Як відомо, ця особливість також може бути пов'язана із тривожно-фобійними виявами.

Слід підкреслити, що до переліку психологічних особливостей значної кількості студентів, які вирішили пов'язати своє професійне життя із психологією, входять риси тривожності, сенситивності, підвищеної уваги до негативних і небезпечних стимулів тощо, що є цілком закономірним. З одного боку, такі риси сприяють розумінню психологічних проблем іншої людини, на чому, зокрема, наполягають прибічники концепції "пораненого цілителя" [16, 27], з іншого – як наслідки впливу певної конфігурації внутрішньоособистісних факторів і факторів, пов'язаних із соціальним середовищем, вони створюють підстави для розвитку психопатологічних симптомів, зокрема й тривожно-фобійних розладів.

Проте емпіричних досліджень, присвячених вивченню схильності до тривожно-фобійних розладів, у студентів-психологів відносно небагато. Серед нечисленних міжнародних досліджень, що стосуються контексту пропонованої статті, слід згадати роботу [14], присвячену суїцидальній поведінці українських студентів. У вітчизняному сегменті публікацій акцент зроблено на особистісній зрілості та професійній спрямованості сту-

дентів психологічного фаху [6, 9], формуванні професійно значущих якостей майбутнього психолога [7, 8] тощо, тобто зазначається вектор бажаного професійного розвитку майбутнього психолога. Також є роботи, присвячені вивченню психолінгвістичних та психологічних уявлень про себе студентів-психологів [3, 4]. Однак практично відсутнє обговорення можливих "слабких місць" осіб, що присвячують себе професії психолога. Певні аспекти виявлення таких "слабких місць" містяться у працях вітчизняних психологів, які наголошують на необхідності психокорекційної складової у підготовці майбутніх психологів [2]. Іншими словами, ідея розв'язання особистісних проблем наявна у таких працях; стосовно ж досліджень саме цих проблем, зокрема й особистісних передумов розвитку тривожно-фобійних розладів у студентів-психологів, спостерігаємо певну прогалину. Пропоноване дослідження спрямоване на часткове заповнення цієї прогалини.

Методологія дослідження. У дослідженні взяли участь 70 студентів: 21 особа чоловічої статі та 49 – жіночої. Усі вони навчались на факультеті психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю "психологія". Вік респондентів – від 18 до 22 років, середній вік – 20,00, стандартне відхилення – 1,47.

Процедура дослідження. Під час проведення дослідження учасники отримували бланки, що містили питання з блоку демографічних даних (стать, вік тощо) для встановлення особливостей досліджуваної вибірки, та питання психодіагностичних методик.

З огляду на мету дослідження особистісних чинників схильності до тривожно-фобійних розладів у студентів-психологів, було висунуто такі **гіпотези**:

- у вияві особистісних властивостей студентів-психологів існують відмінності між чоловічою та жіночою частинами вибірки;
- особистісні властивості пов'язані з особистісною та ситуативною тривожністю, актуальними страхами та панічною симптоматикою;
- існують особистісні чинники (предиктори) схильності до тривожних, фобійних і панічних симптомів.

Особистісні властивості вимірювались за допомогою шкал методики "Фрайбурзький особистісний опитувальник" (FPI); фобійні симптоми визначали за допомогою методики "Опитувальник ієрархічної структури актуальних страхів особистості" (ICAC); ситуативну та особистісну тривожність вимірювали за допомогою "Інтегративного тесту тривожності" (ITT); панічні симптоми діагностували за допомогою скринінгових питань, запропонованих В. Катонем для виявлення панічних атак (Patient Health Questionnaire (PHQ) Panic Screening Questions). Для частини обробки сирих балів використовували стандартизовані ключі для переведення сирих балів згідно з теоретичним обґрунтуванням методик.

Психодіагностичний інструментарій і перелік вимірюваних ним змінних подано в табл. 1.

Результати дослідження. На початковому етапі математично-статистичної обробки даних ми врахували середні значення за кожною досліджуваною змінною як для вибірки загалом, так і для чоловічої та жіночої її частин. У табл. 2 наведено показники особистісних властивостей: саме їх ми вивчаємо як чинників тривожно-фобійної симптоматики.

Зрозумілішими особливості особистісного профілю студентів-психологів стають за їхнього графічного відображення. На рис. 1 можемо бачити співвідношення різних особистісних властивостей, верхні та нижні "піки" профілю.

Таблиця 1

Психодіагностичні інструменти та вимірювані змінні			
Явище, яке досліджують	Методика дослідження	Кодування	Змінні
Індивідуальні особливості особистості	"Фрайбурзький особистісний опитувальник" Дж. Фаренберг, Р. Хемпель, Х. Зельг	FPI	"Невротичність", "Спонтанна агресивність", "Депресивність", "Дратівливість", "Товариськість", "Урівноваженість", "Реактивна агресивність", "Сором'язливість", "Відкритість", "Екстраверсія – інтроверсія", "Емоційна лабільність", "Маскулінність – фемінність"
Фобії	"Опитувальник ієрархічної структури актуальних страхів особистості" Ю. Щербатих й Е. Івлева	ICAC	"Страх павуків і змій", "Страх темряви", "Страх божевілля", "Страх хвороби близьких", "Страх злочинності", "Страх керівництва", "Страх змін в особистому житті", "Страх відповідальності", "Страх старості", "Страх за серце", "Страх бідності", "Страх перед майбутнім", "Страх перед «іспитами»", "Страх війни", "Страх смерті", "Страх замкнутих просторів", "Страх висоти", "Страх глибини", "Страх перед негативними наслідками хвороби близьких", "Страх захворіти", "Страх, пов'язані зі статевою функцією", "Страх самогубства", "Страх перед публічними виступами", "Страх агресії щодо близьких", "Інтегральний показник актуальних страхів особистості"
Тривожність	"Інтегративний тест тривожності" О. Бізюка, Л. Васерман, Б. Іовлева	ITT	"Емоційний дискомфорт", "Астенічний компонент", "Фобійний компонент", "Тривожна оцінка перспектив", "Соціальний захист", "Особистісна тривожність", "Ситуаційна тривожність"
Панічні атаки	Анкета здоров'я пацієнта (PHQ) – Скрінінгові запитання щодо паніки В. Дж. Катон	PHQ	"Наявність нападів паніки", "Симптоми останнього нападу", "Загальний показник паніки"

Таблиця 2

Аналіз середніх значень шкал FPI			
Змінна	Чоловіки	Жінки	Вибірка загалом
I "Невротичність"	6,142±4,396	8,775±3,531	7,985±3,969
II "Спонтанна агресивність"	6,142±2,971	5,857±2,653	5,942±2,734
III "Депресивність"	5,904±3,618	6,673±2,494	6,442±2,872
IV "Дратівливість"	5,285±2,985	5,265±2,049	5,271±2,346
V "Товариськість"	8,238±3,793	8,061±3,037	8,114±2,255
VI "Урівноваженість"	5,904±2,343	5,265±2,008	5,457±1,117
VII "Реактивна агресивність"	5,190±2,315	3,591±1,935	4,071±2,169
VIII "Сором'язливість"	3,095±2,406	3,877±2,297	3,642±2,340
IX "Відкритість"	10,095±2,427	10,000±1,989	10,028±2,112
X "Екстраверсія – інтроверсія"	7,523±2,839	7,183±2,048	7,285±2,297
XI "Емоційна лабільність"	6,571±2,803	7,693±2,468	7,357±2,604
XII "Маскулінність – фемінність"	8,000±2,449	6,877±2,306	7,214±2,388

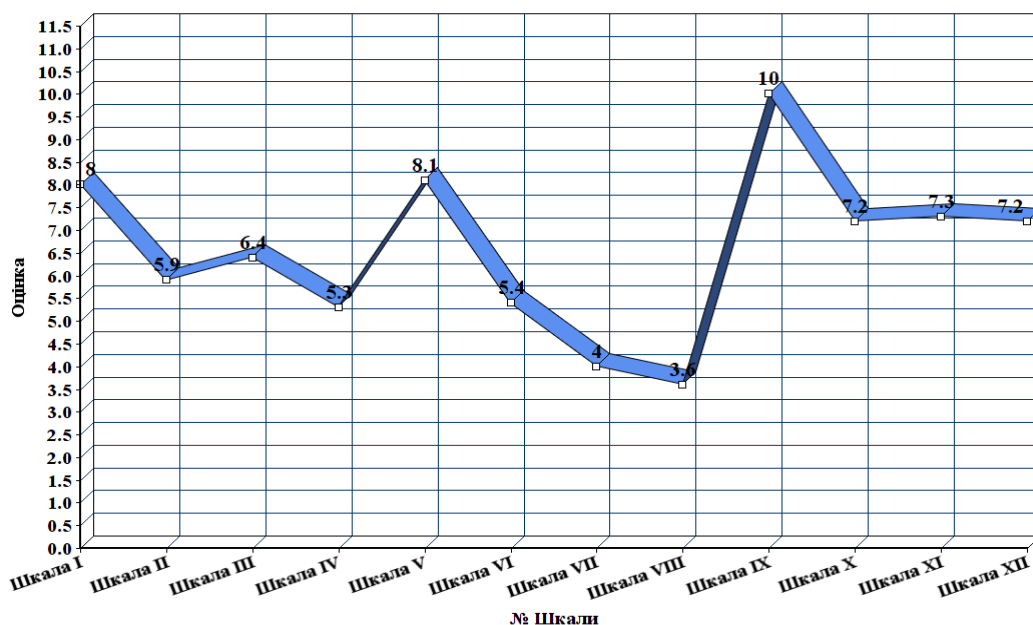

Рис. 1. Особистісний профіль студентів-психологів (на основі шкал FPI)

Як бачимо на рис. 1, крайні показники належать шкалі "Відкритість" (найвищий у профілі показник – $10,028 \pm 2,112$) та шкалі "Сором'язливість" (найнижчий у профілі показник – $3,642 \pm 2,340$). Другий за рівнем показник відмічається за шкалою "Товариськість" ($8,114 \pm 2,255$); третій – за шкалою "Невротичність" ($7,985 \pm 3,969$). Поряд з нижнім "піком" знаходиться також показник шкали "Реактивна агресивність" ($4,071 \pm 2,169$). Очевидно, саме така конфігурація якостей допомагає учасникам дослідження встановлювати досить продуктивні стосунки з людьми, що є необхідною складовою професії психолога. Ураховуючи зазначені характеристики, людина, що володіє ними, привносить у стосунки риси довірливості, відвертості, і водночас є достатньо самокритичною; демонструє високий поріг стресового реагування на повсякденні життєві ситуації в поєднанні з достатньою чутливістю до стимулів, уважним ставленням до людей, лагідністю, багатством емоційних виявів, досить високою ідентифікацією із соціальними нормами, поступливістю.

Після аналізу основних дослідницьких параметрів вибірки перейдемо до перевірки висунутих гіпотез.

Відповідно до першої гіпотези, було проведено перевірку на наявність відмінностей за особистісними властивостями, вимірюваними шкалами FPI, між чоловічою та жіночою частинами вибірки. Для визначення адекватного критерію для порівняння двох незалежних вибірок попередньо було здійснено перевірку на нормальність розподілу за допомогою критеріїв Колмогорова – Смірнова та Шапіро – Вілка.

Унаслідок перевірки встановлено, що не всі шкали відповідають вимозі нормальності розподілу: нормальний розподіл (за критерієм Колмогорова – Смірнова $p > 0,2$, за критерієм Шапіро – Вілка $p > 0,05$) спостерігаємо за шкалами I, II, VI, VII, VIII, IX, XI, XII, що дає підстави визначення доцільності використання параметричного t -критерію Стюдента. Також було проведено аналіз на рівність дисперсії критерієм Левіна. Результат цієї перевірки, а також результати порівняння чоловічої та жіночої частин вибірки за шкалами, що відповідають вимозі нормального розподілу, представлено у табл. 3.

Таблиця 3

Обґрунтування та застосування t -критерію Стюдента

№ та назва шкали FPI	Значимість (p) критерію рівності дисперсії Левіна	Значущість (p) t -критерію Стюдента
I "Невротичність"	0,344	0,010*
II "Спонтанна агресивність"	0,581	0,692
VI "Урівноваженість"	0,132	0,250
VII "Реактивна агресивність"	0,154	0,004**
VIII "Сором'язливість"	0,859	0,202
IX "Відкритість"	0,464	0,864
XI "Емоційна лабільність"	0,383	0,099
XII "Маскулінність – фемінність"	0,992	0,071

Примітка. * – відмінності на рівні статистичної значущості $p < 0,05$; ** – на рівні статистичної значущості $p < 0,01$.

За результатами перевірки можемо зробити висновок, що до наведених у табл. 2 змінних доцільне використання параметричного t -критерію: на це вказує показник значущості $p > 0,05$ рівності дисперсії Левіна. Статистично значущі відмінності (значущість t -критерію $p < 0,05$) спостерігаємо тільки за шкалами "Невротичність" ($p = 0,010^*$) та "Реактивна агресивність" ($p = 0,004^{**}$): чоловікам характерний середній рівень

показників реактивної агресивності ($4,9 \pm 2,3$, у жінок $3,5 \pm 1,9$), а жінкам – середній і високий рівень невротичності ($8,8 \pm 3,5$, у чоловіків $6,6 \pm 2,7$).

Шкали III, IV, V, X не відповідають нормальному розподілу (значущість критерію Колмогорова – Смірнова $p > 0,2$, Шапіро – Вілка $p > 0,05$), тому перевірку відмінностей здійснювали за допомогою непараметричного U -критерію Манна – Вітні (табл. 4).

Таблиця 4

Порівняння чоловічої та жіночої груп вибірки за критерієм U Манна – Вітні

№ та назва шкали FPI	Значущість p	Рішення
III "Депресивність"	0,324	Нульову гіпотезу приймають
IV "Дратівливість"	0,902	Нульову гіпотезу приймають
V "Товариськість"	0,898	Нульову гіпотезу приймають
X "Екстраверсія – інтроверсія"	0,472	Нульову гіпотезу приймають

Як бачимо з табл. 4, за результатами перевірки за допомогою непараметричного критерію U Манна – Вітні, відмінності між чоловіками та жінками в рівні вияву депресивності, дратівливості, товариськості й екстраверсії – інтроверсії не виявлені. Підсумовуючи результати, наведені в табл. 2 та табл. 3, зауважимо, що відрізняються в чоловіків і жінок лише змінні "Невротичність" і "Реактивна агресивність".

Далі представлено результати, встановлені в ході кореляційного аналізу за допомогою коефіцієнта Пірсона змінних особистісних властивостей та тривожно-фобійної симптоматики. Зауважимо, що кореляційні матриці є варіантом перевірки наявності мультиколінеарних зв'язків задля уникнення помилок під час прове-

дення регресійного аналізу. У табл. 4, 5 та 6 наведено лише статистично значущі кореляції.

У табл. 5 представлено результати кореляційного аналізу особистісних властивостей і загального показника актуальних страхів.

Загальний показник актуальних страхів відображає цілісну картину щодо рівня фобійної симптоматики. Тобто, аналізуючи його зв'язки зі шкалами методики FPI, можемо визначити, які зі шкал цієї методики пов'язані із фобійною симптоматикою загалом. Зокрема, у табл. 4 бачимо наявність прямих, середніх за силою зв'язків загального показника актуальних страхів зі шкалами "Невротичність" ($0,501^{**}$), "Депресивність" ($0,537^{**}$) та "Емоційна лабільність" ($0,600^{**}$).

На основі отриманих результатів можемо стверджувати лише наявність зв'язку між особистісними властивостями та рівнем актуальних страхів, однак можемо також припустити, що особистісні властивості впливають на рівень фобій. Однак це припущення потребує

підтвердження або спростування за допомогою регресійного аналізу.

У табл. 6 подано результати кореляційного аналізу особистісних чинників та тривожності.

Таблиця 5

Аналіз зв'язків особистісних властивостей та актуальних страхів	
№ та назва шкали FPI	Показник і значущість коефіцієнта Пірсона
I "Невротичність"	,501**
III "Депресивність"	,537**
IV "Дратівливість"	,449**
VI "Урівноваженість"	-,245*
VIII "Сором'язливість"	,404**
XI "Емоційна лабільність"	,600**
XII "Маскулінність – фемінність"	-,293*

Примітка. Тут і надалі відміткою "*" позначено кореляцію на рівні статистичної значущості $p < 0,05$; "*" – на рівні статистичної значущості $p < 0,01$

Таблиця 6

Аналіз зв'язків особистісних властивостей та тривожності	
№ та назва шкали FPI	Показник і значущість коефіцієнта Пірсона
I "Невротичність"	,615**
II "Спонтанна агресивність"	,390**
III "Депресивність"	,670**
IV "Дратівливість"	,360**
V "Товариськість"	-,529**
VI "Урівноваженість"	-,390**
VIII "Сором'язливість"	,464**
IX "Відкритість"	,301*
X "Екстраверсія – інтроверсія"	-,513**
XI "Емоційна лабільність"	,626**
XII "Маскулінність – фемінність"	-,444**

Загальний показник тривожності за результатами кореляційного аналізу має ряд помірних зв'язків із різною спрямованістю, а також середні зв'язки зі шкалами: "Невротичність" (0,615**), "Депресивність" (0,670**), "Товариськість" (-0,529**), "Екстраверсія – інтроверсія"

(-0,513**), "Емоційна лабільність" (0,626**). Подані значення свідчать про наявність взаємозв'язку особистісних властивостей і загального показника тривожності. У табл. 7 подано результат кореляції особистісних чинників і схильності до панічних атак.

Таблиця 7

Аналіз зв'язків особистісних властивостей і загального показника схильності до панічних атак	
№ та назва шкали FPI	Показник і значущість коефіцієнта Пірсона
I "Невротичність"	,601**
III "Депресивність"	,368**
IV "Дратівливість"	,260*
XI "Емоційна лабільність"	,460**
XII "Маскулінність – фемінність"	-,383**

Загальний показник схильності до панічних атак має прямі помірні зв'язки зі шкалами "Депресивність" (0,368**) та "Емоційна лабільність" (0,460**), а також обернений прямий зв'язок зі шкалою "Маскулінність – фемінність" (-0,383**), що, радше, свідчить про виявлені тенденції та не дозволяє встановити закономірності. Виявлений прямий зв'язок середньої сили зі шкалою "Невротичність" (0,601**) у поєднанні з описаними зв'язками підтверджує наявність достовірного зв'язку цієї змінної із тривожно-фобійною симптоматикою. Наразі ці результати є доволі очевидними, оскільки нейротизм – біологічне підґрунтя тривоги та властивостей, що відображають особистісну схильність до вияву тривожно-фобійних симптомів [25].

Усі виявлені зв'язки особистісних властивостей і тривожно-фобійних симптомів засвідчують дуже загальне взаємовідношення між ними, але не дають відповіді на питання про характер цих взаємовідношень. Оскільки предметом нашого дослідження є особистісні чинники схильності до тривожно-фобійних розладів у студентів-психологів, ми не можемо обмежитися констатацією зв'язків між параметрами, що вивчаємо – не-

обхідно також підтвердити або спростувати вплив особистісних властивостей на рівень тривожно-фобійних симптомів у дослідницькій вибірці.

Для перевірки наявності/відсутності такого впливу, регресорів і константи показників тривожно-фобійної симптоматики було проведено множинний регресійний аналіз. Подання якісних регресійних прогностичних моделей дозволить встановити особливості, які можна розглядати як предиктори, особистісні передумови схильності до розвитку як окремих тривожно-фобійних симптомів, так і тривожно-фобійних розладів загалом.

Після проведення всіх математично-статистичних розрахунків було визначено найкращі, найякісніші та найточніші прогностичні моделі, що пояснюють зміну загальної симптоматики на понад 70 %, що є доволі значущим показником. Усі регресійні моделі, розроблені під час дослідження, представлено у табл. 8, 9, 10 та 11.

У табл. 8 подано результати регресійного аналізу актуальних страхів як константи та особистісних чинників як предикторів.

Таблиця 8

Регресійна модель актуальних страхів

Модель	Шкала	R	R ²	Коефіцієнт β	Значущість
Константа	Загальний показник актуальних страхів	,708	,501	54,448	,000
Предиктор 1	XI "Емоційна лабільність"			3,930	,020
Предиктор 2	Тривожна оцінка перспектив			5,159	,006
Предиктор 3	VIII "Сором'язливість"			3,948	,017

За наведеними результатами регресійного аналізу можемо зробити висновок про високу якість сформованої прогностичної моделі. На це вказує високе значення R та R^2 , а показник значущості вказує на доцільність використання всіх обраних особистісних чинників у формуванні впливу на актуальні страхи. Також, за попереднім аналізом, усі регресійні моделі не мають мультиколінеарних зв'язків, що є важливою інформацією щодо застосування цього виду аналізу.

Найважливішим показником для виведення формули прогнозу є значення нестандартизованого коефіцієнта β , що визначає константу для залежної змінної та вклад кожної фактичної шкали у прогноз першої, що саме і є регресією. Отже, можна вивести формулу:

$$\begin{aligned} \text{"Загальний показник актуальних страхів" (ICAC)} = \\ = 54,448 + 3,930 \cdot \text{Емоційна лабільність (FPI)} + \\ + 5,159 \cdot \text{Тривожна оцінка перспектив (PHQ)} + 3,948 \cdot \text{Сором'язливість (FPI)} \end{aligned}$$

Із цієї формули випливає, що мають позитивний вплив на значення інтегрального показника актуальних страхів змінні "Емоційна лабільність" (методика FPI), "Тривожна оцінка перспектив" (методика ITT) та "Сором'язливість" (методика FPI). Водночас найбільший вплив на константу (54,448**) спричиняє змінна "Тривожна оцінка перспектив" (5,159**), наступна за вкладом – "Сором'язливість" (3,948*) й остання – "Емоційна лабільність" (3,930*). Саме ці предиктори є особистісними чинниками розвитку фобійної симптоматики у студентів-психологів: чим вищі показники цих параметрів в особистісному профілі студента, тим більша вірогідність наявності фобійних розладів.

У табл. 9 подано результати регресійного аналізу особистісної тривожності: предикторами є депресивність, невротичність і спонтанна агресивність.

Таблиця 9

Регресійна модель особистісної тривожності

Модель	Шкала	R	R ²	Коефіцієнт β	Значущість
Константа	Особистісна тривожність	,731	,535	1,684	,000
Предиктор 1	III "Депресивність"			,300	,002
Предиктор 2	I "Невротичність"			,177	,007
Предиктор 3	II "Спонтанна агресивність"			,164	,027

Як бачимо з табл. 9, предикторами особистісної тривожності є змінні "Депресивність", шкали "Невротичність" і "Спонтанна агресивність" методики FPI.

Подані показники свідчать, що зазначена модель також перебуває на доволі високому рівні якості та дозволяє достатньо впевнено передбачати шкали особистісної тривожності. Спираючись на показники нестандартизованого показника β , можемо вивести таку прогностичну формулу:

$$\begin{aligned} \text{"Особистісна тривожність" (ITT)} = \\ = 1,684 + 0,300 \cdot \text{Депресивність (FPI)} + 0,177 \cdot \\ \cdot \text{Невротичність (FPI)} + 0,164 \cdot \text{Спонтанна агресивність (FPI)} \end{aligned}$$

Отже, константа, або фактично-статичне значення змінної "Особистісна тривожність" (1,684**), залежить від багатьох шкал методики FPI, а саме відповідно до зменшення сили впливу предиктори розташовуються так: "Депресивність" (0,300**), "Невротичність" (0,177**) та "Спонтанна агресивність" (0,164*).

У табл. 10 подано результати регресійного аналізу ситуаційної тривожності: предикторами у цій моделі є депресивність, загальний показник актуальних страхів й екстраверсія – інтроверсія.

Таблиця 10

Регресійна модель ситуаційної тривожності

Модель	Шкала	R	R ²	Коефіцієнт β	Значущість
Константа	Ситуаційна тривожність	,695	,483	2,831	,000
Предиктор 1	III "Депресивність"			,309	,003
Предиктор 2	Загальний показник актуальних страхів			,020	,017
Предиктор 3	X "Екстраверсія – інтроверсія"			-,250	,025

Регресійна модель ситуаційної тривожності свідчить, що на залежну змінну впливають такі незалежні змінні: "Депресивність", "Загальний показник актуальних страхів" й "Екстраверсія – інтроверсія".

З огляду на показник нестандартизованого коефіцієнта β можемо вивести таку прогностичну формулу:

$$\begin{aligned} \text{"Ситуаційна тривожність" (ITT)} = \\ = 2,831 + 0,309 \cdot \text{Депресивність (FPI)} + 0,020 \cdot \\ \cdot \text{Загальний показник актуальних страхів (ICAC)} - \\ - 0,250 \cdot \text{Екстраверсія – інтроверсія (FPI)} \end{aligned}$$

Можна побачити, що на константу "Ситуаційна тривожність" (2,831**) позитивно впливають відповідно до спадання сили змінні "Депресивність" (0,309**), "Загальний показник актуальних страхів" (0,020*) і негативно – змінна "Екстраверсія – інтроверсія" (-0,250*), що відображає вплив інтроверсії.

У табл. 11 подано останню регресійну модель загального показника схильності до панічних атак та його особистісних чинників.

Таблиця 11

Регресійна модель схильності до панічних атак

Модель	Шкала	R	R ²	Коефіцієнт β	Значущість
Константа	Показник схильності до панічних атак	,617	,380	,234	,000
Предиктор 1	I "Невротичність"			,501	,000

У моделі схильності до панічних атак бачимо, що до неї входить лише одна змінна: "Невротичність". Тобто спектр предикторів, які вдалось встановити, досить вузький. Для його розширення необхідне залучення до моделі додаткових змінних.

Однак із використанням показників коефіцієнта β можемо побудувати таку прогностичну формулу:

$$\begin{aligned} \text{"Схильність до панічних атак"} (PHQ) = \\ = 0,234 + 0,501 \cdot \text{Невротичність} (FPI) \end{aligned}$$

Із цієї формули випливає, що константа залежної змінної "Схильність до панічних атак" (0,234**) зазнає позитивного впливу предиктора "Невротичність" (0,501**). Тобто невротичність є ще одним особистісним чинником схильності до тривожно-фобійної симптоматики, зокрема й до панічних атак.

Дискусія та висновки. Отже, проведене дослідження дозволило перевірити сформульовані гіпотези й отримати результати, що поліпшують розуміння проблеми особистісних чинників тривожно-фобійних розладів у студентів-психологів. У ході дослідження вдалось встановити відмінності між студентами-психологами чоловічої та жіночої статі за рівнем вияву особистісних чинників. Ці відмінності стосуються рівня невротичності та реактивної агресивності. У чоловіків виявлено нижчі показники невротичності та вищі – реактивної агресивності. Такі дані узгоджуються з результатами досліджень інших авторів. Зокрема, К. П. МакЛін та Е. Р. Андерсон наводять аргументи щодо більшої вразливості жінок до тривожних розладів [23]. Зі свого боку, відмінності у рівні реактивної агресії також є закономірними [11].

За результатами кореляційного аналізу нами встановлено взаємозв'язки між особистісними факторами та тривожно-фобійними розладами, а саме:

- актуальні страхи мають сильний прямий зв'язок з невротичністю, депресивністю, емоційною лабільністю, середній прямий зв'язок – із дратівливістю, сором'язливістю, відкритістю та слабкий обернений зв'язок – з урівноваженістю та маскулінністю;
- тривожність має сильний прямий зв'язок з невротичністю, депресивністю, емоційною лабільністю, а також середній прямий зв'язок зі спонтанною агресивністю, дратівливістю, сором'язливістю, відкритістю та середній обернений зв'язок – з товариськістю, урівноваженістю, екстраверсією, маскулінністю;
- схильність до панічних атак має сильний прямий зв'язок із невротичністю, середній прямий зв'язок із депресивністю та емоційною лабільністю, слабкий прямий зв'язок із дратівливістю та середній обернений взаємозв'язок із маскулінністю.

Отримані дані дещо розширюють уже наявні знання про зв'язки особистісних властивостей зі схильністю до тривожно-фобійних розладів, зокрема і про зв'язок тривожності з нейротизмом та інтроверсією [13], та уточнюють їх на вибірці українських студентів-психологів.

Припущення щодо зв'язку особистісних властивостей і тривожно-фобійними симптомами було нами підтверджено, але для встановлення характеру цього зв'язку нами було проведено регресійний аналіз, за результатами якого запропоновано чотири моделі на визначення предикторів розвитку тривожно-фобійних розладів.

Завдяки отриманим прогностичним формулам, з'ясовано, що відповідно до спадання сили впливу:

- на фобійну симптоматику впливають: тривожна оцінка перспектив, сором'язливість, емоційна лабільність;
- на особистісну тривожність мають вплив: депресивність, невротичність, спонтанна агресивність;
- на ситуаційну тривожність впливають: депресивність, актуальні страхи та інтроверсія;

- схильність до панічних атак зумовлює невротичність.

До перспектив подальших розвідок можемо віднести проведення дослідження зі встановлення більшої кількості особистісних предикторів тривожно-фобійних розладів, уточнення меж особистісних факторів, що впливають на схильність до тривожно-фобійних розладів, встановлення можливих модераторів і медiatorів впливу особистісних чинників на схильність до тривожно-фобійних розладів.

Список використаних джерел

1. Бизюк А. П., Вассерман Л. И., Иовлев Б. В. Применение интегративного теста тревожности (ИТТ). Санкт-Петербург : Санкт-Петербургский науч.-исслед. психоневролог. ин-т им. В. М. Бехтерева, 2005. 23 с.
2. Концептуальні засади і методики глибокої психокорекції: Підготовка психолога-практика : навч. посіб. / Т. С. Яценко та ін.; за ред. Т. С. Яценко. Київ : Вища школа, 2008. 342 с.
3. Крупельницька Л., Кудріна Т., Лила М. Особливості нерелексивних я-текстів студентів-психологів. *PSYCHOLINGUISTICS*. 2021. № 30(1). С. 83–113. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2021-30-1-83-113>.
4. Крупельницька Л., Кудріна Т. Міфосемантична та міфопоетична складові уявлення про себе студентів-психологів. *Психологічний часопис*. 2021. № 7 (9). С. 7–22. <https://doi.org/10.31108/1.2021.7.9.1>.
5. Луценко О. Л. Фрайбурзький опитувальник FPI – перевірка валідності та локальна стандартизація. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Сер.: Психологія. 2016. № 61. С. 49–54.
6. Особистісна зрілість як проблема сучасної психології. Т. 1 : колективна монограф. Кривий Пир : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 220 с.
7. Пов'язель Н. І. Саморегуляція професійного мислення в системі фахової підготовки практичних психологів : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : спец. 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія". Київ, 2004. 40 с.
8. Сколота Е. В. Асертивність як складник професійного профілю майбутнього психолога. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Сер.: Психологія. Т. 31 (70), № 4. 2020. С. 79–83. <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2020.4/11>.
9. Шевченко Н. Ф. Особливості професійної спрямованості студентів психологічного фаху: ціннісно-сміслові і мотиваційні компоненти *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Сер.: Психологія. 2008. Вип. 26. С. 185–197.
10. Щербатих Ю. В., Івлева Е. І. Психофізіологічні і клінічні аспекти страху, тривоги і фобій. Воронеж : Истоки. 1998. 282 с.
11. Anderson C. A., Bushman B. J. Human aggression. *Annual Review of Psychology*. 2002. № 53(1). P. 27–51. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.53.100901.135231>.
12. Bandelow B., Michaelis S. Epidemiology of anxiety disorders in the 21st century. *Dialogues in Clinical Neuroscience*. 2015. № 17(3). P. 327–335.
13. Brandes M., Bienvenu O. J. Personality and anxiety disorders. *Current Psychiatry Reports*. 2006. № 8(4). P. 263–269. <https://doi.org/10.1007/s11920-006-0061-8>.
14. Burlaka V., Hong J. S., Serdiuk O., Krupelnitska L., Paschenko S., Darvishov N., Churakova Iu. (2021). Suicidal Behaviors Among Ukrainian College Students: The Role of Substance Use, Religion, and Depression. *International Journal of Mental Health and Addiction*. № 19(6), P. 2392–2406. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00333-w>.
15. Castaneda A. E., Tuulio-Henriksson, A., Marttunen M., Suvisaari J., Lönnqvist J. A review on cognitive impairments in depressive and anxiety disorders with a focus on young adults. *Journal of Affective Disorders*. 2008. № 106(1–2), P. 1–27. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2007.06.006>.
16. Cvetovac M. E., Adame A. L. The wounded therapist: Understanding the relationship between personal suffering and clinical practice. *The Humanistic Psychologist*. 2017. № 45(4), 348–366. <https://doi.org/10.1037/hum0000071>.
17. de Vibe M., Solhaug I., Tyssen R., Fliborg O., Rosenvinge J. H., Sorlie T., Biorndal A. Mindfulness training for stress management: a randomised controlled study of medical and psychology students. *BMC Medical Education*. 2013. № 13(107). <https://doi.org/10.1186/1472-6920-13-107>.
18. Druckman J. N., Kam C. D. Students as Experimental Participants: A Defense of the "Narrow Data Base" / Druckman, J. N., Greene D. P., Kuklinski J. H., Lupia A. (Eds.). *Cambridge Handbook of Experimental Political Science*. Cambridge University Press, 2011. P. 41–57.
19. Dyrbye L. N., Thomas M. R., Shanafelt T. D. Systematic review of depression, anxiety, and other indicators of psychological distress among U.S. and Canadian medical students. *Academic Medicine*. 2006. № 81(4). P. 354–73. <https://doi.org/10.1097/00001888-200604000-00009>.
20. Gallander Wintre M., North C., Sugar L. A. Psychologists' response to criticisms about research based on undergraduate participants: A developmental perspective. *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*. 2001. № 42(3). P. 216–225. <https://doi.org/10.1037/h0086893>.
21. Katon W. J. Panic disorder. *New England Journal of Medicine*. 2006. № 354 (22). P. 2360–2367.
22. Kendall P. C. Anxiety disorders in youth / P. C. Kendall (Ed.). *Child and adolescent therapy: Cognitive-behavioral procedures*. Guilford Press, 2012. P. 143–189.

23. McLean C. P., Anderson E. R. Brave men and timid women? A review of the gender differences in fear and anxiety. *Clinical Psychology Review*. 2009. № 29(6). P. 496–505. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.05.003>.
24. Meyers-Levy J., Loken B. Revisiting gender differences: What we know and what lies ahead. *Journal of Consumer Psychology*. 2015. № 25(1). P. 129–149. <https://doi.org/10.1016/j.jcps.2014.06.003>.
25. Mian N.D., Wainwright L., Briggs-Gowan M.J., Carter A.S. An ecological risk model for early childhood anxiety: The importance of early child symptoms and temperament. *Journal of Abnormal Child Psychology*. 2011. № 39(4). P. 501–512. <https://doi.org/10.1007/s10802-010-9476-0>.
26. Thompson E. H., Robertson P., Curtis R., Frick M. H. Students with Anxiety: Implications for Professional School Counselors. *Professional School Counseling*. 2013. № 16(4). <https://doi.org/10.1177/2156759x150160402>.
27. Zerubavel N., Wright M.O. The dilemma of the wounded healer. *Psychotherapy*. 2012. № 49(4). P. 482–491. <https://doi.org/10.1037/a0027824>.

References

1. Biziuk, A. P., Vasserman L. I., Iovlev, B. V. *Primenenie integrativnogo testa trevozhnosti (ITT)*. Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburgskii nauchno-issledovatel'skii psikhonevrologicheskii institut im. V. M. Bekhtereva, 2005. 23 s. [in Russian].
2. Kontseptualni zasady i metodyka hlybnyoi psikhokorektsii: Pidhotovka psykhologa-praktyka: navch. posib. / T. S. Yatsenko ta in.; za red. T. S. Yatsenko. Kyiv: Vyshcha shkola, 2008. 342 s. [in Ukrainian].
3. Krupelnyska, L., Kudrina, T., & Lyla, M. Osoblyvosti nereleksyvnnykh ya-tekstiv studentiv-psykholohiv. *PSYCHOLINGUISTICS*. 2021. № 30(1). P. 83–113. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2021-30-1-83-113> [in Ukrainian].
4. Krupelnyska, L., Kudrina, T. Mifosemantychna ta mifopoetychna skladovi uiavlennia pro sebe studentiv-psykholohiv. *Psykholohichnyi chasopys*, 2021. № 7 (9). C. 7–22. <https://doi.org/10.31108/1.2021.7.9.1> [in Ukrainian].
5. Lutsenko, O. L. Fraiburzkyi opytvalnyk FPI – perevirka validnosti ta lokalna standartyzatsiia. Vichnykh Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Seria Psikhologhiia. 2016. № 61. S. 49–54 [in Ukrainian].
6. Osobystisna zrilist yak problema suchasnoi psikhologii. Tom 1: kolektyvna monohrafiia / Kryvyi Rih : Vyd. R. A. Kozlov, 2019. 220 s. [in Ukrainian].
7. Poviakel, N. I. Samorehuliatisia profesiinoho myslennia v systemi fakhovoii pidhotovky praktychnykh psykholohiv: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora psykholoh. nauk : spets. 19.00.07 "Pedahohichna ta vikova psikhologhiia" / Nadiia Ivanivna Poviakel. Kyiv, 2004. 40 s. [in Ukrainian].
8. Skolota, E. V. Asertyvnist yak skladnyk profesiinoho profilu maibutnoho psykholoha. Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seria : Psikhologhiia. T. 31 (70), № 4. 2020. S. 79–83. <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2020.4/11> [in Ukrainian].
9. Shevchenko, N. F. Osoblyvosti profesiinnoi spriamovanosti studentiv psykholohichnoho fakhu: tsinnisno-smyslovi i motyvatsiini komponenty Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. H. S. Skovorody. Seria: Psikhologhiia. 2008. Vyp. 26. S. 185–197. [in Ukrainian].
10. Shcherbatikh Yu. V., Ivleva Ye. I. Psikhofiziologicheskie i klinicheskie aspekty strakha, trevogi i fobii. Voronezh: Istoki. 1998. 282 s. [in Russian].
11. Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53 (1), 27–51. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.53.100901.135231>.
12. Bandelow, B., & Michaelis, S. (2015). Epidemiology of anxiety disorders in the 21st century. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 17(3), 327–335.

13. Brandes, M., & Bienvenu, O. J. (2006). Personality and anxiety disorders. *Current Psychiatry Reports*, 8(4), 263–269. <https://doi.org/10.1007/s11920-006-0061-8>.
14. Burlaka, V., Hong, J. S., Serdiuk, O., Krupelnyska, L., Paschenko, S., Darvishov, N., Churakova, Iu. (2021). Suicidal Behaviors Among Ukrainian College Students: The Role of Substance Use, Religion, and Depression. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(6), 2392–2406. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00333-w>.
15. Castaneda, A. E., Tuulio-Henriksson, A., Marttunen, M., Suvisaari, J., & Lönqvist, J. (2008). A review on cognitive impairments in depressive and anxiety disorders with a focus on young adults. *Journal of Affective Disorders*, 106(1–2), 1–27. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2007.06.006>.
16. Cvetovac, M. E., & Adame, A. L. (2017). The wounded therapist: Understanding the relationship between personal suffering and clinical practice. *The Humanistic Psychologist*, 45(4), 348–366. <https://doi.org/10.1037/hum0000071>.
17. de Vibe, M., Solhaug, I., Tyssen, R. et al. (2013). Mindfulness training for stress management: a randomised controlled study of medical and psychology students. *BMC Med Educ* 13 (107). <https://doi.org/10.1186/1472-6920-13-107>.
18. Druckman, J. N., & Kam, C. D. (2011). Students as Experimental Participants: A Defense of the "Narrow Data Base". In Druckman, J. N., Greene, D. P., Kuklinski, J. H., & Lupia, A. (Eds.), *Cambridge Handbook of Experimental Political Science* (pp. 41–57). Cambridge University Press.
19. Dyrbye, L. N., Thomas, M. R., & Shanafelt, T. D. (2006). Systematic review of depression, anxiety, and other indicators of psychological distress among U.S. and Canadian medical students. *Academic Medicine*, 81(4), 354–73. <https://doi.org/10.1097/00001888-200604000-00009>.
20. Gallander Wintre, M., North, C., & Sugar, L. A. (2001). Psychologists' response to criticisms about research based on undergraduate participants: A developmental perspective. *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*, 42(3), 216–225. <https://doi.org/10.1037/h0086893>.
21. Katon, W. J. (2006). Panic disorder. *New England Journal of Medicine*, 354(22), 2360–2367.
22. Kendall, P. C. (2012). Anxiety disorders in youth. In P. C. Kendall (Ed.), *Child and adolescent therapy: Cognitive-behavioral procedures* (pp. 143–189). Guilford Press.
23. McLean, C. P., & Anderson, E. R. (2009). Brave men and timid women? A review of the gender differences in fear and anxiety. *Clinical Psychology Review*, 29(6), 496–505. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.05.003>.
24. Meyers-Levy, J., & Loken, B. (2015). Revisiting gender differences: What we know and what lies ahead. *Journal of Consumer Psychology*, 25(1), 129–149. <https://doi.org/10.1016/j.jcps.2014.06.003>.
25. Mian, N. D., Wainwright, L., Briggs-Gowan, M. J., & Carter, A. S. (2011). An ecological risk model for early childhood anxiety: The importance of early child symptoms and temperament. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 39(4), 501–512. <https://doi.org/10.1007/s10802-010-9476-0>.
26. Thompson, E. H., Robertson, P., Curtis, R., & Frick, M. H. (2013). Students with Anxiety: Implications for Professional School Counselors. *Professional School Counseling*, 16(4), 2156759X150160402. <https://doi.org/10.1177/2156759x150160402>.
27. Zerubavel, N., & Wright, M. O. (2012). The dilemma of the wounded healer. *Psychotherapy (Chic)*. № 49(4):482–91. <https://doi.org/10.1037/a0027824>.

Надійшла до редколегії 25.03.22
Рекомендована до друку 10.10.22

Liudmyla Krupelnyska, Dr of Sci. (Psychology), Prof.
ORCID: 0000-0002-0594-2369

Artem Baratiuk, Student
ORCID: 0000-0003-3473-0434
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PERSONALITY TRAITS CONTRIBUTING TO ANXIETY AND PHOBIC DISORDERS IN PSYCHOLOGY STUDENTS

The research analyses factors of personal predisposition to anxiety and phobic disorders among psychology students. The research subject is insufficiently covered in scientific publications; therefore, it needs further study.

The purpose of the research is to identify personal factors of predisposition to anxiety-phobic disorders in psychology students. The research uses Freiburg Personality Inventory, Questionnaire of the Hierarchical Structure of Actual Personal Fears; Integrative Anxiety Test; Patient Health Questionnaire (PHQ) – Panic Screening Questions. 70 students took part in the study (male/female ratio is 21/49). All of them studied at the Faculty of Psychology of Taras Shevchenko National University of Kyiv. The age of the respondents is from 18 to 22 years old, the average age is 20.00, the standard deviation is 1.47.

The personal profile of psychology students is distinguished by the following characteristics. The extremes are openness (upper peak) and shyness (lower peak). The second-highest indicator is for sociability; and the third is for neuroticism. Next to the lower peak there is also an indicator of reactive aggressiveness. The research establishes gender differences in the manifestation of neuroticism and reactive aggressiveness of psychology students, the correlation of current fears, anxiety, and the tendency to panic attacks with personality characteristics. It builds prognostic models of the influence of personal traits on the tendency to manifest current fears, situational and personal anxiety, and panic attacks.

In descending order of influence: phobic symptoms are influenced by anxious assessment of prospects, shyness, emotional lability; personal anxiety is influenced by depression, neuroticism, spontaneous aggressiveness; situational anxiety is influenced by depression, current fears and introversion; tendency to panic attacks is influenced by neuroticism.

Keywords: susceptibility to anxiety and phobic disorders, panic attacks, phobia, anxiety, personal traits, psychology students.